

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Південноукраїнський центр професійного розвитку керівників та фахівців
соціономічної сфери

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

***Всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю
06 червня 2026 року***

ОДЕСА

DOI: <https://doi.org/10.24195/CriticalThinking2026>

УДК: 378:159.955

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Музиченко Ганна В'ячеславівна - доктор політичних наук, професор, проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Койчева Тетяна Іванівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, в.о. першого проректора з навчальної та науково-педагогічної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Ольга ЗБАРСЬКА (Olga Zbarskaya) - доктор наук, експерт у галузі креативного потенціалу людини, член академії ACSW, член The Textbook & Academic Authors Association, засновник та президент компанії «OZCREDO», автор книг та підручників.

Черненко Наталія Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітнього менеджменту та публічного управління Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Папач Ольга Іванівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри математики і методики її викладання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Дерік Ілона Морисівна - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Листопад Олексій Анатолійович - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

*Рекомендова вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол №15 від 25 червня 2026 року.)*

Рецензенти:

Княжева Ірина Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

encouraging creative thinking in solving various situations and enhancing students communicative confidence and activity during classes.

Therefore, in the modern educational context, critical thinking is regarded as an important component of professional training, as it develops the ability to work with information at an analytical level and justify their decisions. In higher education institutions, its development is associated with the formation of professional competence and an independent style of thinking. Within the communicative approach to foreign language teaching, this is achieved through the organization of problem-based tasks, discussions, and the simulation of real communicative situations that encourage students to express their positions in a reasoned way and consider different viewpoints. Despite certain implementation challenges, such as language limitations, time constraints, and the complexity of assessment, this approach positively influences students learning activities, communicative flexibility, and independence.

References:

1. Brown, M. N., & Keeley, S. M. 1994. Asking the right question. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
2. Canale, M. 1983. From communicative competence to communicative language pedagogy. In J. C. Richards & R. W. Schmidt (Eds.), Language and communication. London, England: Longman.
3. Savignon, S. J. 2002. Interpreting communicative language teaching: Contexts and concerns in teacher education. New Haven, CT and London, England: Yale University Press.
4. Zbarskaya, O. 2026. Critical thinking in higher education: Scientific approaches to evaluation and assessment: Enhancing analytical skills through evidence-based methods (Parts I–II). OZCREDO.

ОСІН Руслан Анатолійович

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІН У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Трансформація вищої освіти в умовах інформаційного суспільства, масової доступності знань та динамічних змін ринку праці висуває принципово нові вимоги до викладацької діяльності. Традиційна парадигма трансляції готових знань від викладача до студента поступається місцем моделі спільного конструювання знань, у центрі якої перебуває розвиток здатності до самостійного, рефлексивного та критичного мислення. У цьому контексті критичне мислення набуває подвійного значення: воно є одночасно метою освітнього процесу — як компетенція, що формується у студентів, — і необхідною умовою ефективної педагогічної діяльності самого викладача.

Теоретичні засади критичного мислення у вищій освіті визначають його як дисципліноване, інтелектуально кероване мислення, що характеризується цілеспрямованістю, рефлексивністю та орієнтацією на обґрунтованість суджень. Вітчизняна педагогічна наука розвиває ці ідеї в контексті компетентнісного підходу, закріпленого Законом України «Про вищу освіту» та Національною рамкою кваліфікацій, де критичне мислення фігурує як наскрізна компетентність для всіх рівнів вищої освіти. Проте між декларативним визнанням цінності критичного мислення та його реальним розвитком у навчальному процесі існує суттєвий розрив, подолання якого потребує системних методичних і дидактичних зусиль.

Викладач вищого навчального закладу, що прагне формувати критичне мислення у студентів, передусім має демонструвати його у власній педагогічній практиці. Це передбачає відкрите проблематизування навчального матеріалу — виявлення суперечностей, дискусійних аспектів та меж застосовності наукових концепцій, що вивчаються. Подання дисципліни не як зібрання усталених істин, а як живої системи знань, що розвивається, допомагає сформувати у здобувачів освіти епістемологічно зрілу позицію — розуміння того, що будь-яке теоретичне твердження є результатом інтелектуального пошуку і може бути переглянute під впливом нових даних або аргументів. Така позиція є принциповою передумовою критичного мислення як особистісної когнітивної настанови.

На рівні організації навчального процесу розвиток критичного мислення забезпечується добором відповідних педагогічних технологій. Метод сократівського діалогу, технологія навчання на основі кейсів (case-based learning), дебати, рецензування академічних текстів та проблемно орієнтовані проекти є дидактичними інструментами, що системно спонукають студентів до аналізу, оцінювання і синтезу інформації. Разом з тим ефективність зазначених технологій значною мірою визначається якістю запитань, які ставить викладач. Розвиток таксономії навчальних цілей показує, що питання нижнього когнітивного рівня — відтворення та розуміння фактів — не стимулюють розвитку критичного мислення; натомість питання, спрямовані на аналіз, оцінювання та створення нових ідей, формують відповідні розумові операції.

Суттєвою перешкодою для розвитку критичного мислення у вищій школі є явище так званого «поверхневого навчання» (surface learning), при якому студенти орієнтуються переважно на механічне запам'ятовування матеріалу з метою відтворення його на іспиті. Ця стратегія є раціональною відповіддю на системи оцінювання, що акцентують на фактологічному відтворенні, а не на доведенні аналітичних здібностей. Відтак, реформування підходів до оцінювання є невід'ємною складовою впровадження критичного мислення у навчальний процес. Завдання відкритого типу, що передбачають аргументацію позиції, критичний аналіз першоджерел або розроблення альтернативних рішень практичної проблеми, є більш релевантними інструментами діагностики сформованості критичного мислення, ніж тести закритого типу.

Окремої уваги заслуговує питання критичного мислення викладача стосовно власної педагогічної практики. Рефлексивна педагогіка постулює, що систематичне осмислення викладачем власних дій, їх підстав та наслідків є передумовою постійного вдосконалення педагогічної майстерності. Викладач, що критично аналізує ефективність застосованих методів, відкритий до зворотного зв'язку від студентів та готовий коригувати свої підходи на підставі отриманих даних, не лише підвищує якість викладання, але й слугує рольовою моделлю критично мислячого фахівця для своїх вихованців.

Важливим чинником є також інституційне середовище закладу вищої освіти: розвиток критичного мислення потребує академічної культури, що толерує інтелектуальну дискусію, заохочує обґрунтовану незгоду та захищає академічну свободу. За відсутності такого середовища навіть найбільш методично досконалі дидактичні інструменти не реалізують свого потенціалу, оскільки студенти швидко засвоюють справжні — а не декларовані — норми академічної поведінки, прийняті в конкретному навчальному закладі.

Таким чином, впровадження критичного мислення у практику викладання дисциплін у вищому навчальному закладі є комплексним завданням, що охоплює рівні дидактики, оцінювання, педагогічної рефлексії та інституційної культури. Наукове осмислення цього завдання та розробка відповідного методичного забезпечення є актуальним напрямом педагогічних досліджень, результати якого мають безпосередній вплив на якість підготовки фахівців, здатних діяти ефективно в умовах невизначеності та постійних змін.

ПАКУШИНА Людмила Зіновіївна

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛІВ-ЛОГОПЕДІВ ТА ПРОЦЕС ЙОГО ФОРМУВАННЯ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Критичне мислення – досить поширений та популярний нині термін, що по-різному визначається як зарубіжними (Д. Дьюї, Е. Глассером, Д. Клаустером тощо) так і вітчизняними філософами, педагогами і психологами. Так, український філософ В. Надурак визначає його, як «навичку, що передбачає вміння аналізувати процес мислення на предмет його відповідності критеріям раціональності» із метою отримання «правильних висновків шляхом перевірки міркувань, що ведуть до них» [1, с. 143]. Психолог Л. Терлецька визначає критичне мислення «як мислення, яке має такі характеристики, як: глибина (проникливість); послідовність; самостійність; гнучкість; швидкість; стратегічність» [3, с. 212]. Дослідниця педагогічної сфери О. Пометун, називає його педагогічним феноменом, що формується у результаті процесу здобування

Andrii Moskaliuk Project for adapting methodological approaches to the study of electrical engineering disciplines in the face of modern challenges	Москалюк Андрій Проект адаптації методичних підходів до вивчення електротехнічних дисциплін в умовах сучасних викликів	251
Svitlana Nikolaienko Critical and creative thinking as key competencies of future teachers	Ніколаєнко Світлана Критичне та креативне мислення як ключові компетенції майбутніх учителів	257
Inna Onikiienko Developing critical thinking in students in ecology lessons	Онікієнко Інна Формування критичного мислення у студентів на уроках екології	260
Anastasiia Oparysta The integration of critical thinking in english language teaching in higher education using the communicative method	Опариста Анастасія Інтеграція критичного мислення у викладання англійської мови у вищій освіті з використанням комунікативного методу	262
Ruslan Osin Critical thinking in teaching subjects in higher education	Осін Руслан Критичне мислення при викладанні дисциплін у вищому навчальному закладі	264
Liudmyla Pakushyna Critical thinking in the professional activities of speech therapist teachers and the process of its formation in a higher education institution	Пакушина Людмила Критичне мислення у професійній діяльності вчителів-логопедів та процес його формування в умовах закладу вищої освіти	266
Olena Paskal Developing critical thinking in future social workers as a condition for making informed decisions	Паскаль Олена Розвиток критичного мислення майбутніх соціальних працівників як умова прийняття обґрунтованих рішень	270
Mariia Patrul Pedagogical creativity as a condition for effective training of future psychologists within the discipline of "group psychocorrection workshop"	Патруль Марія Педагогічна креативність як умова ефективноної підготовки майбутніх психологів у межах дисципліни «практикум з групової психокорекції»	273